

Marsz Konfederatów Barskich (Marsz, marsz me serce) wg. Oskara Kolberga

muzyka: autor nieznany

słowa: autor nieznany, udokumentowane przez Oskara Kolberga

Pieśń konfederatów barskich i polski hymn religijny z połowy XVIII wieku. Utwór ten znany jest także jako Pieśń/Marsz Konfederatów Barskich (Marsz, marsz me serce). Tekst pieśni prezentowany przy niniejszym opracowaniu pochodzi ze zbioru rękopisów pt. Oskar Kolberg Dzieła Wszystkie Tom 39 – Pomorze.

Nota historyczna

Artur Grottger, *Modlitwa konfederatów barskich przed bitwą (pod Lanckoroną?)*, 1863, ol. pł., 127 × 222 cm, kolekcja prywatna, fot. R. Rau. Źródło: *The Central European Journal Of Social Sciences And Humanities (CEJSH)*

Obrona wiary katolickiej była jednym z głównych motywów zbrojnego wystąpienia szlachty Rzeczypospolitej w Konfederacji Barskiej¹. Opór wywoływała próba narzucenia „równouprawnienia dysydentów” (innowierców). Postrzegano to jako brutalną, niedopuszczalną ingerencję w wewnętrzne sprawy unii polsko-litewskiej, drastycznie godzącą w jej porządek kulturowy i społeczny. Problem dotyczył przede wszystkim różnych odłamów protestantów.

Dawno minęły już czasy Konfederacji Warszawskiej², która przymierzem między chrześcijańskimi wyznaniem dała mocny fundament Rzeczypospolitej. Wszystko rozdarł szwedzki Potop, w czasie którego część protestanckich społeczności stanęła po stronie najeźdźcy. Zdrada niektórych została zapamiętana, a jej piętno rozciągnięto na wszystkich. W połączeniu z przyniesioną przez Kontrreformację radykalizacją polskiego katolicyzmu, całkowicie zmieniło to duchowy świat szlachty. Jego symbolem stała się teraz „oblężona twierdza”, wokół której gromadzili się innowiercy wrogowie chcący zniszczyć Rzeczypospolitą. Być może sama idea równouprawnienia innowierców nie wzbudziłaby aż takich emocji, gdyby nie była inicjatywą zewnętrzną.

Ówczesna szlachta Rzeczypospolitej na pewno nie była aż tak nietolerancyjna jak to przedstawia „czarna legenda” Konfederacji Barskiej. „Panowie bracia” generalnie nie mieli żadnych problemów z ludnością żydowską. Wręcz przeciwnie – powszechnym standardem była ochrona Izraelitów i wykorzystywanie ich dla własnych interesów.

Scena historyczna z XVIII wieku, ilustruje epizod z walk konfederacji barskiej (1768-1772). Fragment ogrodzonego wysokim drewnianym płotem zaścianka szlacheckiego z bramą po prawej i dwiema chatami w głębi po lewej. Dachy i ziemia przykryte grubo śniegiem.

Z prawosławnymi i unitami bywało różnie, ale warto pamiętać, że Konfederacja na Litwie na pewno by się nie rozwinęła bez zdecydowanego poparcia przynajmniej części tamtejszej niekatolickiej szlachty. Caryca Katarzyna II zapewne świadomie użyła sprawy dysydentów dla sprowokowania czynnego oporu i bezwzględnie wykorzystwała całą sprawę dla oczernienia Rzeczypospolitej w opiniotwórczych kręgach ówczesnego Zachodu. Przedstawianie Polaków jako

„ciemnych i nietolerancyjnych” zostało lekko przyjęte i przez wiele lat ciążyło na postrzeganiu sprawy polskiej.

Być może Konfederacja Barska jako ruch ochotniczy wypaliłaby się wcześniej, gdyby nie religijna motywacja jest uczestników. Żarliwa wiara konfederatów sprawiała, że walczyli do końca nawet tam, gdzie rozsądek podpowiadał, że nie ma już żadnej nadziei. Religijność żołnierzy tego pierwszego z narodowych powstań zachowała się w wielu pamiątkach – bardzo modnych wówczas ozdobnych ryngrafach³, na konfederackich chorągwiach, a także w literaturze i pieśni tamtego czasu oraz w późniejszej legendzie Konfederacji.

Tekst utworu

„Marsz, marsz, me serce, pobudki biją,
Strzelaj modlitwy, a chwal Maryją.
Bo u Maryji jesteś w komendzie,
Nad nią mocniejszy świat nic nie będzie.”
wg. Oskara Kolberga, *Kociwie*

Tekst pieśni pochodzi ze zbioru rękopisów pt. Oskar Kolberg Dzieła Wszystkie Tom 39 – Pomorze. Pomorze jest pierwszym w kolejności tomem tzw. ineditów Oskara Kolberga, tj. tomem wydany z jego spuścizny rękopiśmiennej w ramach całości Dzieł wszystkich. Słowa pieśni w zbiorze Oskara Kolberga zostały spisane zgodnie z notatką ks. Zielińskiego: „Ostatni marsz śpiewał mój dziadek, Dąbrowski, z powyższą przegrywką na trąbie. Zapewnie nauczył go się służąc w wojsku, gdyż z Ojcem swym przybyli z Królestwa w te strony (Kociewie). Melodia i słowa tego marszu jako też dwu poprzednich polonezów [...] spisałem wedle śpiewu mej Matki”. Podobna u ks. Mioduszeńskiego — Śpiewnik kościelny s. 833 [Melodia inna, tekst wykazuje drobne różnice.]

Opracował: Piotr Pacak

¹ Konfederacja barska (1768–1772) – zbrojny związek szlachty polskiej, utworzony w Barze na Podolu 29 lutego 1768 roku z zaprzysiężeniem aktu założycielskiego w obronie wiary katolickiej i niepodległości Rzeczypospolitej, skierowany przeciwko: kurateli Imperium Rosyjskiego, królowi Stanisławowi Augustowi Poniatowskiemu i popierającym go wojskom rosyjskim. Celem konfederacji było zniesienie ustaw narzuconych przez Rosję, zwłaszcza zapewniających równouprawnienie innowiercom. Przez niektórych historyków uważana jest za pierwsze polskie powstanie narodowe. [Strona na Wikipedii](#)

² Konfederacja warszawska – określenie uchwały podjętej 28 stycznia 1573 r. na sejmie konwokacyjnym w Warszawie, zawierającej postanowienia dotyczące zapewnienia swobody wyznania szlachcie w Rzeczypospolitej. Gwarantowała bezwarunkowy i wieczny pokój między wszystkimi różniącymi się w wierze, zapewniała innowiercom równouprawnienie z katolikami i opiekę państwa jednocześnie zabraniając władzom świeckim wspierania kleru w prześladowaniach religijnych. Dokument uważany jest za początek gwarantowanej prawnie tolerancji religijnej. W 2003 tekst konfederacji warszawskiej został wpisany na listę UNESCO Pamięć Świata. [Strona na Wikipedii](#)

³ Ryngraf (z niem. ringkragen (dosł. okrężny kołnierz), staropol. kaplerz) – naszyjnik z blaszanym wisiosem w kształcie tarczy amazonek lub tarczy herbowej, wywodzący się z obojczyka (elementu zbroi). [Strona na pracownia.lorica](#)